

Annemarie Bon

Ik wil het weten!

Lees over Julia,
een Moluks
meisje in 1958

zwijsen

Ik wil het weten!

Annemarie Bon

Met tekeningen van Marja Meijer

zwijsen

NUR 283/282

Met dank aan: Louise Parihala, Nationaal Monument Kamp Vught, Museum Sophiahof van Indië tot nu en Viktorien van Hulst.

Het verhaal 'De wonderbaarlijke parels' is een bewerking van een volksverhaal uit *Tussen Mensen & Geesten*, Sylvia Pessireron, Periplus Editions, 1995.

© Uitgeverij Zwijsen B.V., Tilburg, 2021

Tekst: Annemarie Bon

Illustraties: Marja Meijer

Vormgeving: Natascha Frensch

Foto auteur en illustrator: Marijn Olislagers

Historisch advies: Hans Vermeer

Voor België:

Uitgeverij Zwijsen.be, Antwerpen

D/2021/1919/040

Behoudens de uitzonderingen in de Auteurswet mag niets uit deze uitgave worden openbaar gemaakt of vervoelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor licenties voor knipselkranten en -diensten of voor het overnemen voor onderwijsdoeleinden kunt u contact opnemen met de Stichting PRO: www.stichting-pro.nl. Voor meer informatie over auteursrecht in het onderwijs gaat u naar www.onderwijsauteursrecht.nl.

Inhoud

Duik in de tijd ...	4
Hoe leeft een kind in deze tijd?	6
Rode ogen	9
Een concentratiekamp!	17
Oma's verhaal	24
Krijgers	32
Esthers verhaal	41
Waar is Ricky?	47
El Dorado	52
Straf	59
Papa's verhaal	66
De vlag in top	72
Over de makers van dit boek	76
Tips voor je boekbespreking	77

Duik in de tijd ...

In 1958 leek het leven al behoorlijk op ons leven nu. Na de Tweede Wereldoorlog zette iedereen zich in om Nederland weer op te bouwen. Er kwamen nieuwbouwhuizen en er werd goed voor de burgers gezorgd. Ziekenzorg en onderwijs waren er voor iedereen. Ouderen kregen na hun 65ste voor het eerst maandelijks geld van de overheid. Ons land bloeide weer op.

Nederland had koloniën op allerlei plaatsen in de wereld: Suriname, de Antillen, Nieuw-Guinea en Nederlands-Indië (later Indonesië). In deze tijd werden die landen weer zelfstandig. In 1949 werd Indonesië onafhankelijk, maar pas na heftige acties van het Nederlandse leger. Ruim honderdduizend Indonesiërs en vijfduizend militairen aan Nederlandse kant verloren daarbij het leven.

Televisie was iets bijzonders, en internet bestond nog niet. In 1951 was de eerste tv-uitzending in zwart-wit. Lang niet iedereen had een tv. Je keek met z'n allen bij burens die er eentje hadden. Het duurde nog een tijdje voor er kleuren-tv kwam. Ook mobieltjes bestonden nog niet. Het was al heel bijzonder als je een vaste telefoon had.

Ons land was nog niet zo veelkleurig en multicultureel als nu. Tegenwoordig wonen in ons land mensen van allerlei culturen samen. Hoe dat zo is gekomen? Nadat de koloniën onafhankelijk waren geworden, kwamen veel mensen uit die gebieden naar Nederland. Ook werden in de jaren zestig zogenaamde gastarbeiders naar Nederland gehaald. Er was hier veel werk voor te weinig mensen. Ten slotte zijn er ook veel vluchtelingen vanuit de hele wereld hierheen gekomen, omdat hun leven in hun eigen land gevaar liep.

Hoe leeft een kind in deze tijd?

Leefde je eind jaren vijftig in een van de bijna 100 woonoorden voor Molukkers, dan zag je leven er bijvoorbeeld zo uit.

Je woonde in een barak:

- In een barak waren kamers voor de gezinnen. Zo'n kamer was ongeveer 2,5 bij 5 meter. Daar leefde en sliep je met het hele gezin. Er was in de kamer geen water, en de elektriciteit viel vaak uit.
- In de barak waren gezamenlijke hurk-wc's en een groot washok.
- Buiten de barak waren keukentjes van zink die de mensen deelden.

- Iedereen had een militaire hutkoffer met spullen uit de Molukken. Die was meegekomen op de zeereis naar Nederland.

Je ging naar school:

- op het kamp. Op school werd alleen Maleis gesproken.
- Later ging je naar een Nederlandse school.

Je at Moluks en Indonesisch eten, zoals:

- gado-gado: groenten met kroepoek en pindasaus,
- nasi: gebakken rijst met groenten en vlees,
- sambal gorengs: pittige gebakken gerechten met kokos,
- kroepoek en emping,
- papeda, gemaakt van het meel van de sagopalm. Het ziet eruit als behanglijm.

Dit droeg je:

- Meisjes droegen jurkjes, rokjes tot boven de knie, zelfgebreide truitjes, kniekousen en soms ook een trainingsbroek onder een rok.
- Jongens droegen lange broeken en zelfgebreide truien in de winter en korte broeken met kniekousen in de zomer. Truien en broeken hadden vaak leren lappen op de ellebogen en knieën, zodat de kleren niet zo snel sleten.
- Je had twee setjes kleding: doordeweekse en mooie, zondagse kleren.

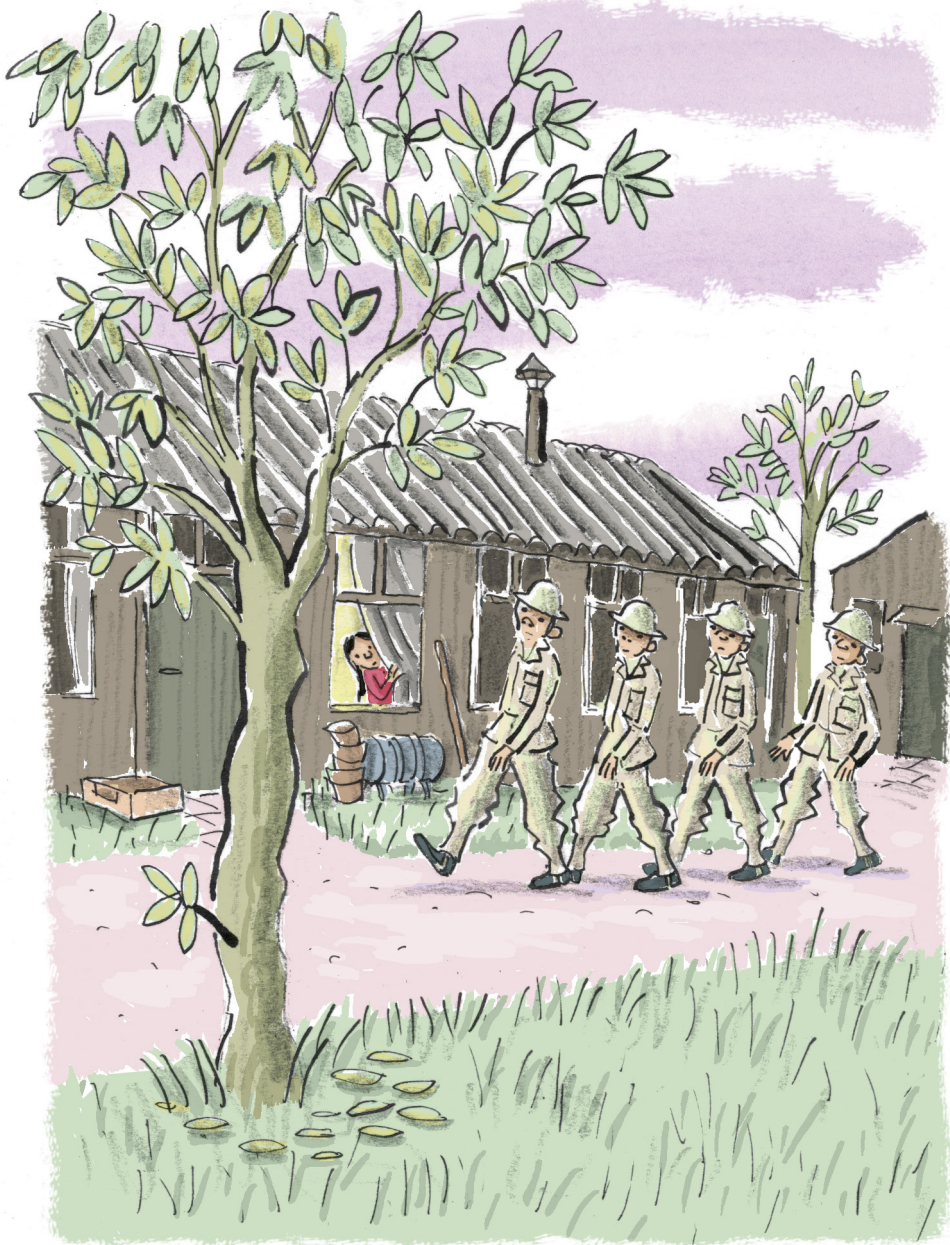
Rode ogen

Vaak ben ik jaloers op de jongens in het kamp. Zij mogen gaan en staan waar ze willen. Ze beleven de wildste avonturen in de bossen buiten ons woonoord, op verboden terrein. Ze gaan daar op eendenjacht, ze gaan stiekem kogelhulzen zoeken bij de kazerne, bouwen hutten en gaan op eigen houtje naar ons strandje bij de IJzeren Man, een grote waterplas. Meisjes, zoals ik dus, mogen echt helemaal niks. Ik moet van mijn vader per se aan onze kant van het kamp blijven. Het woonoord verlaten is al helemaal streng verboden. Het is zó oneerlijk.

Behalve morgen. Dan mag ik mee, met iedereen van kamp Vught naar Den Haag voor het grootste feest van het jaar met alle Molukkers uit Nederland. Dan vieren we het uitroepen van de Republiek der Zuid-Molukken, de RMS. Nog maar één nachtje slapen. Ik heb er zo'n zin in! Het wordt de fijnste dag van het jaar. Niets kan daar tegenop.

Ik schuif het gordijn van onze kamer opzij en gluur door het raam. Het is halfacht. Alle ooms* hebben, net als elke ochtend, hun militaire uniform aan. Kakikleurig, zoals ze in de tropen dragen. Ik hoor

* Molukkers noemen alle mannen 'ooms' en vrouwen 'tantes'.

de commando's door de kieren van de ruiten en de dunne wanden van de barak.

'Geef acht! Rechtsomkeert!'

Achter me hoor ik mijn moeder. 'Kom, Julia, ga je wassen,' zegt ze. 'Ook al ben je vandaag vrij, er is genoeg te doen voor het feest morgen. Ik kan je hulp goed gebruiken.'

Mama is druk bezig met Ricky, mijn jongste broertje van vier.

Ik pak de handdoek, een washandje, zeep, mijn tandenborstel en tandpasta en loop de gang van de barak in. Ook al zoiets oneerlijks: waarom is onze kamer helemaal aan het eind van de gang? Wij moeten wel twintig meter lopen om bij de stink-wc's en het waslokaal te komen.

Mijn vriendinnetje en bijna-buurmeisje Irma is zich net aan het wassen wanneer ik binnenkom. Ze rilt van het koude water.

'Nog eventjes geduld,' zeg ik, 'het is bijna zomer. Dan vind je dat ijskoude water juist lekker fris.'

'Wel jammer dat er zo weinig echt warme dagen zijn in dit koude kikkerlandje,' reageert Irma, terwijl ze zich droogwrijft met haar versleten handdoek.

Ze heeft gelijk. Ik heb het hier altijd koud. Misschien komt het door de barakken waar alle wind doorheen giert. Onze kolenkachel krijgt het nooit goed warm gestookt. Als er al kolen zijn ...

Ik kan me niks meer herinneren van vroeger. Ik was vier toen we met de boot naar Nederland overgebracht werden, maar volgens mij herinnert mijn lijf zich de tropen nog heel goed. Hoe warmer het buiten is, hoe liever ik het heb.

‘Moet jij ook meehelpen met koken voor het feest morgen?’ vraag ik.

Irma knikt. Haar mond zit vol schuim van het tandenpoetsen. Ze spuugt het uit en spoelt haar mond na met water. ‘Ik moet na het ontbijt naar onze keuken komen. Daar zal ik wel horen wat ik moet doen.’

‘Gezellig!’

Ik trek mijn pyjamajasje uit en gooi een plens water in mijn gezicht boven de granieten wasbak. Die is minstens vier meter lang. Als ik nog niet goed wakker was, dan ben ik het nu wel.

‘Ik zie je straks,’ roep ik naar Irma, net voor ze het waslokaal uit loopt.

Na het ontbijt – nasi goreng van de klikjes van gisteren – loop ik met mama en Ricky mee naar ons keukentje, dat we delen met de burens.

Tot een paar jaar geleden kregen we eten van de gaarkeuken. Belanda’s* kookten voor ons. Bah, wat was die Hollandse pot smerig! Groenten gaargekookt

* ‘Belanda’ betekent ‘witte’. Zo verwijzen de Molukkers naar een Nederlander (kaaskop).

tot een slijmerige blubber met een vies papje erdoor, af en toe taaie stukjes vlees en altijd maar die melige aardappelen, nooit eens rijst. En flauw dat het eten was! Al deed je er een hele pot sambal doorheen, dan smaakte het nog nergens naar.

Nadat de tantes steeds maar weer protesteerden en het eten als varkensvoer ruilden tegen eieren bij de boeren in de omgeving, zijn ze daar eindelijk mee gestopt. Er kwamen kleine keukentjes bij de barakken en nu maken de tantes daar hun eigen eten klaar. En al is het nog zo dringen in die hokjes, er komen de verrukkelijkste gerechten vandaan.

Vandaag moet er gekookt worden voor het grote feest morgen.

‘Ik heb beloofd ook voor onze familie uit Westerbork te koken,’ zegt mama. ‘Tante Tina is lang ziek geweest. Daarom moet jij meehelpen.’

‘Ikke wil ook helpen,’ zegt Ricky.

‘Jij bent nog te klein,’ zegt mama. ‘Ga maar lekker spelen, maar blijf in de buurt.’

‘Zeg maar wat ik moet doen,’ zeg ik tegen mama.

‘Als jij dadelijk de uien pelt en snippert, dan begin ik met de spekkoek. Daar ben ik wel even mee bezig. Steeds een laagje erbij en dan weer in de oven.’

‘Veel werk, maar dan heb je ook wat,’ zeg ik. ‘Jouw spekkoek is de lekkerste van de hele wereld!’

‘Alsof jij zoveel van de wereld gezien hebt,’ zegt mama

met een droeve glimlach.

‘Echt wel, ook al was ik klein,’ protesteer ik. ‘Ik weet nog dat we op de boot aankwamen en dat een matroos me droeg over de loopplank van het schip.’
‘Dat kan ook zijn omdat je daar een foto van hebt,’ reageert mama.

‘Wanneer gaan we terug, mama?’ vraag ik.

Ze haalt haar schouders op. Haar blik is afwezig.

‘Waarom zijn we hier eigenlijk? En niet op de Molukken?’

‘Soedah! Laat maar. Dat hoor je nog weleens.’

Hoeveel mensen passen er maximaal in de kleine keuken? De tantes schuifelen langs elkaar en zingen samen vrolijke Maleise liedjes. Het ruikt er naar trassi en knoflook en een mix van pittige specerijen. Ook al heb ik net gegeten, ik krijg onmiddellijk weer trek.

De vrouwen in het kamp zijn eergisteren al begonnen met de sambals, de droge sambal gorengs, de kroepoek en de sajoers. Vandaag wordt alles verder voorbereid en in de stapelpannetjes gedaan, zodat we morgenvroeg meteen kunnen vertrekken.

Irma is er al. Zij moet snijbonen in stukjes snijden.

Mijn moeder geeft me een grote bak uien, een snijplankje, een mesje en een grote schaal waar de uiensnippers in moeten. Omdat er in het kleine, rommelige keukentje geen plaats is voor ons, gaan

Irma en ik buiten op de grond zitten. Ik gebruik een omgekeerde emmer als tafeltje.

‘Nee hè?’ zegt Irma lachend, met een schuin oog naar mijn bak. ‘Uien? Wil je me aan het huilen maken?’

Al snel blijkt dat ikzelf vooral degene ben, die moet huilen. Mijn ogen prikken, terwijl ik de uien in fijne snippers snijd. Als ik per ongeluk in mijn ogen wrijf, wordt het door het uiensap aan mijn handen alleen maar erger.

‘Ik wil wel even met je ruilen, hoor,’ biedt Irma aan.

‘Door je tranen zie je niet meer wat je doet.’

‘Wat lief van je!’

‘Waar heb je anders een vriendin voor?’

We ruilen van plek. Na een tijdje zijn mijn tranen opgedroogd, maar zie ik dat Irma rode ogen heeft van het uien snipperen. Als haar ogen te veel prikken, ruilen we weer van plaats.

We zijn al een tijdlang bezig als mama met een verhit hoofd naar me toe komt. Ze veegt haar handen af aan haar sarong*. ‘Het gaat niet meer,’ zegt ze.

Ik kijk haar verbaasd aan.

‘Met Ricky,’ voegt ze er snel aan toe. ‘Hij loopt steeds maar weg. Ik kan zo niet op hem letten. Wil jij alsjeblieft met hem gaan spelen en hem in de gaten houden?’

Mijn hart maakt een sprongetje. ‘Graag! Mag Irma

* ‘Sarong’: wikkelrok, bedrukt met Indonesische motieven.

dan ook mee van tante Fietje?

Gelukkig vindt tante Fietje het ook goed dat Irma stopt met haar keukenklusje. We zijn nog niet klaar met snijden, maar onze moeders beloven dat zij het werk afmaken.

'Kom, Ricky,' roept mama. 'Je gaat met Julia en Irma mee. Lekker buitenspelen. In elk geval weg van hier, zodat je ons niet voor de voeten loopt!'

Een concentratiekamp!

Ricky trekt aan mijn rok. 'Ik wil naar de soldaten kijken!'

Ik haal mijn schouders op en wenk Irma. 'Kom, we zien hier op ons eigen kamp blijkbaar nog niet genoeg militaire oefeningen. Ricky wil bij de burens gaan kijken.'

Naast ons kamp ligt een kazerne met een groot oefenterrein voor de soldaten. Ons kamp, officieel Woonoord Lunetten, is rondom afgezet met een dubbel hek met prikkeldraad.

Terwijl we naar de afrestering lopen, begint de grond te trillen en te schudden en komt ons een enorme stofwolk tegemoet.

'De tanks! De tanks!' Ricky begint te springen van plezier.

Ik geef Irma een knipoog.

De volwassenen op het kamp zijn minder enthousiast over de tanks die twee keer per dag vlak langs onze barakken denderen. Hangt de was te drogen, dan rennen de moeders naar buiten om te voorkomen dat alles opnieuw gewassen moet worden. De ooms kijken dan donkerder dan ooit. Ze zwijgen, maar met gebalde vuisten.

Duik in het leven van Julia. Waarom woont zij in Nederland in een kamp met prikkeldraad en niet op een Moluks eiland? Waarom zwijgen de volwassenen hierover?

Het is 1958. Julia woont in een kamp in de buurt van het plaatsje Vught, samen met veel andere mensen van de Molukken. Ze wil graag weten hoe het komt dat ze hier in Nederland wonen, helemaal aan de andere kant van de wereld. Ook al verbiedt haar vader het, toch gaat Julia samen met haar vriendin Irma op onderzoek uit buiten het kamp. Wat zullen ze ontdekken?

televisie en computer

Duik in
de tijd van

NUR 283/282
www.zwijsen.nl

9 789048 739332